

Trboušanské kříže

Kříže a další drobné sakrální stavby tvoří nedílnou součást naší krajiny. Lidé je v krajině stavěli od počátku křesťanství. Nejstarší kříže byly dřevěné, až zhruba ve 13. století se začaly objevovat kříže kamenné. První byly do kamenů tesány jen reliéfně. Od 18. století pak začaly kamenné kříže nahrazovat kříže železné, kované či litinové. Ty bývají umístěny na kamenném podstavci. Kříž je symbol ochrany. Byl postaven obvykle na křižovatce cest, na okraji pole nebo na místě nějaké důležité události. Důvod výstavby křížů byl značně různorodý. Často byly projevem osobní zbožnosti a zároveň poděkováním Bohu za pomoc v těžké životní situaci nebo naopak prosbou o pomoc budoucí. Zvláštní význam pak měly kříže na okrajích polí podél cest. Ty znamenaly prosbu o požehnání pole, u kterého stály, a o ochranu úrody. Kříže k polím umisťovali zástupci selských rodů. Do obcí zase kříže dávali většinou zástupci místních spolků. Zvláštní skupinu křížů tvořily, hlavně ve středověku, takzvané smírčí kříže, které musel viník zločinu, nejčastěji vraždy, sám vytesat a umístit tam, kde se tento čin stal. Takový kříž ale v našem katastru nemáme.

Kronikář Alois Klecker zapsal v roce 1932 do kroniky, že v polích kolem Trboušan (v trboušanském katastru) se nachází 5 křížů. Jednalo se o

- 1) kříž Ve Špidláku z roku 1777,
- 2) Wolfův kříž při cestě do Pravlova z roku 1792,
- 3) kříž U kaštanů z roku 1893,
- 4) kříž Na Nivě z roku 1908,
- 5) Kolesův kříž, ke kterému neznáme žádný bližší časový údaj.

První 2 kříže jsou kamenné. V té době bylo obvyklé stavět kříže z kamene. Další kříže byly postaveny v období, kdy už bylo rozšířené užití litiny na tento druh staveb. Z tohoto také můžeme usuzovat, že Kolesův kříž byl postaven ve druhé polovině 19. století. Pro úplnost ještě uvádím, kříž na hřbitově, který byl postaven v roce 1883. Ve výčtu ale byly uvedeny pouze kříže umístěné v polích.

V současné době se v katastru obce Trboušany nachází celkem 7 křížů + 1 na okraji kounického katastru. Čtyři z nich jsou dnes v majetku obce, o ostatní se starají místní občané (vlastníci nebo dobrovolníci). Obec nechala v roce 2020 kříže ve svém vlastnictví opravit. Za tímto účelem získala 2 dotace. Dotace 47 000 Kč byla od JMK a byla použita na opravu kříže na hřbitově a kříže U kaštanů. Náklady na opravu obou činily 103 500 Kč, kříže restauroval Jan Leitgeb z Blanska. Druhá dotace byla od Ministerstva zemědělství ve výši 99 700 Kč. Byla použita na kříž Ve Špidláku a kříž Na Nivě. Celkový náklad na opravu byl 142 500 Kč. Kříže restauroval pan Staněk.

V neděli 17. 1. 2021 odpoledne pořádala obec procházku kolem zrekonstruovaných křížů a dalších 2, které byly na trase procházky. Procházku jsme zahájili u hřbitova a končila pod obcí u silnice směr J-M. Do trasy

procházky nebyl zahrnut Badinův kříž a Wolfův kříž. Pro úplnost ale uvádíme informace o všech křížích.

Badinův kříž byl postaven na rozcestí cest k Jezeřanům-Maršovicím. Nechal ho postavit Vilém Badin, výměnkář z domu č. p. 4. Svěcení kříže se konalo 19. 9. 1937. Dle zápisu v kronice se slavnosti účastnila celá obec i mnoho lidí z okolí. Lidé však v té době prožívali velký smutek z úmrtí T.G. Masaryka, který zemřel 14. 9. 1937. Pohřeb se konal 21. 9. 1937. Na kříži je nápis: „*Pojďte, kteří pracujete a obtíženi jste, já vás občerstvím. L.P. 1937*“. Kříž už je postaven zase v jiném období, takže už není kovový, ale je celý z leštěné žuly s kovovou soškou Krista. Kříže na svých místech stojí běžně sto a více let. Okolní povrch však vlivem nánosů a zemědělské činnosti v bezprostřední blízkosti postupně stoupá, takže se spodní části kříže často ocitají pod terénem. Zde tento rozdíl činí již alespoň 1 m. U kříže byly při jeho postavení vysazeny 2 kaštany.

Wolfův kříž byl postaven v roce 1792 Janem Wolfem při tehdejší cestě do Pravlova. Podle pamětníků byl celý kamenný stejně jako kříž Ve Špidláku, který pochází ze stejného období. Dle zápisu ve školní kronice, která byla vedena od postavení zdejší školy vždy místním učitelem, se žáci školy účastnili 17. 6. 1906 vysvěcení Wolfova kříže po opravě (po 114 letech od postavení). Dnes, po dalších 100 letech, je kříž v dezolátním stavu. Kříž samotný chybí, tělo kříže se rozpadá. Kříž stojí v oplocené zahradě, takže k němu není volný přístup. Na rozpadajícím se těle kříže je viditelný několikařádkový nápis, který se mi ale už nepovedlo rozluštit. Čitelné jsou pouze 2 poslední řádky, kde je napsáno „opraven 1906.“

Kříž na hřbitově byl posvěcen 28. 10. 1883 na svátek sv. Šimona Judy. Původně stával uprostřed hřbitova, který nebyl tak dlouhý, jako je dnes. K rozšíření hřbitova došlo v roce 1959. Na dnešní místo byl kříž přesunut v první polovině 90. let. Ze zprávy restaurátora: tělo kříže je z arkózového pískovce a byl již v dožilém stavu. Za roky na něm byl nashromážděn silný

vápeno-cementový nátěr, který způsobil celkové zavlhnutí zdiva. Všechny části kříže byly očištěny a zbaveny starých nátěrů. Korpus Krista a vavřínová ratolest kolem destičky byly ozlacený zlatým pigmentem. Ostatní kovové části byly ošetřeny černým grafitovým nátěrem. Destička je bez nápisu a byla pravděpodobně osazena sekundárně. Kámen byl napuštěn zpevňovačem, dotmelen kompozitem, barevně sjednocen a opatřen lazurním nátěrem.

Kříž U kaštanů (dříve se užívalo označení Ve Žlebech, protože kaštany byly zasázeny až po vybudování kříže). Na okraji svého pole při cestě do Maršovic ho nechali postavit manželé Eleonora a Jiří Korberovi. Posvěcen byl 15. 8. 1893. Na mramorové vsazené desce je napsán text z Evangelia sv. Matouše: „*Pojďtež ke mně všichni kdož pracujete a obtíženi jste, já vás občerstvím.*“ Slovo *pojďtež* v nápisu je dokladem toho, že byl vyhotoven dle původního překladu Bible kralické. Podstavec kříže je z arkózového pískovce, kříž samotný je litinový s bohatou figurální a ornamentální výzdobou. Pískovcový podstavec byl již v dožilém stavu, vykazoval z 90% mechanické destrukce. Celé dílo bylo porostlé mechem a zanesené prachem. Mramorová deska s nápisem byla popraskaná. Restaurátoři se rozhodli pro zhotovení nového pískovcového podstavce. Odhadovaná životnost původního podstavce byla 15 let, zatímco nově zhotoveného 100 let. Na litině byly doplněny mechanické destrukce. Nápisová deska byla slepena, vyčištěna a písmo vytónováno zlatem. Litinový korpus Krista, svatozár a nápisová destička INRI byly ozlacený.

Kříž Ve Špidlákú je nejstarší, celý kamenný včetně sošky Krista. Je bez nápisu, pouze s označením ANNO 1777. Nápis ANNO je z latinského Anno Domini = Léta Páně. Nechali ho postavit obyvatelé Trboušan v místě, kde cesta z Jezeřan-Maršovic do Dolních Kounic měla odbočku do Trboušan. Bylo to v době po skončení období velkého hladomoru. Ten propukl v důsledku 10 deštivých let, kdy nebyla téměř žádná úroda, což vyvrcholilo v roce 1771. Ivančický kronikář tehdy píše: „Lidé na cestách padali a všude bylo plno mrtvol.“ Hrozivé období ukončil až úrodný rok 1772. V období hladomoru zemřelo v Českých zemích 480 tis. lidí, což bylo 15% obyvatelstva. Dnes se kříž nachází na okraji remízku Špidlák. Náletové dřeviny v jeho bezprostřední blízkosti byly vykáceny. Celý kříž je z arkózového pískovce. Povrch kříže byl zvětralý, porostlý místy mechem a zanesený prachem. Zvětralé a mechanické destrukce byly dotmeleny a barevně sjednoceny.

Kříž u vodárny při silnici z Trboušan do Dolních Kounic stojí již na okraji dolnokounického katastru. Dlouhé roky byl ukryt v křoví, což ho pravděpodobně ochránilo v období, kdy sběrači kovů sebrali vše, co jim přišlo pod ruku. Rekonstrukci provedli na své náklady manželé Lada a Jiří Chrástovi z Trboušan. Jedná se o kovový kříž se soškou Krista, u paty kříže je plastika Panny Marie Bolestné, kříž je zasazen do kamenného podstavce. O kříži se nepodařilo dohledat žádnou informaci ani o době vzniku ani o jeho stavitelích.

Vzhledem k tomu, že v trboušanských dokumentech ani mezi místními pamětníky o něm žádné informace nejsou a navíc se nachází v katastru Dolních Kounic, dá se předpokládat, že jej nechali postavit kouničtí občané. Bohužel ani kronikách Dolních Kounic pan Bruno Němec, kronikář, nedohledal žádnou informaci. Z časového hlediska jej podle způsobu konstrukce můžeme zařadit do druhé poloviny 19. století. Na stáří křížů se dá často usuzovat také podle stromů, které jsou u nich vysázeny, protože postavení kříže většinou doprovázelo vysazení stromu nebo stromů. Tady to pravděpodobně byl dnes již velký strom jasan ztepilý. Svěcení opraveného kříže se slavnostním programem proběhlo 19. 5. 2019. Obec Trboušany k rekonstrukci kříže přispěla alespoň tím, že od vlastníka pozemku Sušárny Pohořelice, s.r.o. odkoupila pozemek, kde se kříž nachází. Dnes je zde vysazena mladá lípa a umístěno posezení pořizené z dotace Nadace Via z programu Dokážeme víc. Je odsud krásný výhled na Pálavu. Ta z této strany má skutečně podobu ležící ženy. Všimli jste si?

Kříž Na Nivě byl postaven v roce 1908 u tehdejší cesty do Pravlova. Na okraji svého pole ho nechali postavit manželé Haschkovi z Pravlova. A protože to byla německá rodina, byli její členové po Druhé světové válce odsunuti. Potomci dodnes žijí v Německu. Na kříži je německý nápis, který v českém překladu znamená: *„Ó kříži, ty svaté znamení vítězství nechť zdravíš nás po všechny časy. Před Tebou musí každý hříšník ustoupit, skrze Tebe spojuje se štěstí a blaženost. Strážte se! Protože nevíte v jakou hodinu Váš Pán přijde.“* Je zhotoven z mramoru s litinovým korpusem Krista. Ze zprávy restaurátora: Podklad tvořily vyskládané cihly. Celé dílo bylo povrchově zašlé s drobnými destrukcemi. Z hlediska stability byl v havarijním stavu, vykloněný z osy, v minulosti byl již povalen a jeho postavení nebylo odborně provedené. Místo cihel byl zhotoven pod křížem nový betonový základ. Kovové části byly pozlaceny.

Kolesův kříž byl postaven některým ze členů rodiny Kolesovy, Trboušany č.p. 34 na okraji jejich pole při silnici do Jezeřan. Dnes již nestojí, ale dochovala se nám fotografie z roku 1944. Z té je patrné, že kříž byl kovový s korpusem Krista a doplněný dvěma soškami svatých (viz foto). Tělo kříže bylo z pískovce, povalené části se dochovaly nedaleko. Naprosto stejný kříž, krásně zrekonstruovaný, stojí v obci Jezeřany-Maršovice u radnice. Ten byl postaven v roce 1881. Podle toho můžeme usuzovat i na období postavení Kolesova kříže.

Na místě původního kříže nechala skupina trboušanských občanů postavit nový kříž s nápisem na těle kříže: „*Chvála na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle. Obnovili občané z Trboušan L.P. 2020*“. A dále s malým nápisem na kovové destičce na kříži samotném: „*Já jsem cesta, pravda a život.*“ Z původního Kolesova kříže byl využit pouze základový kámen v zemi. Vlastní kovový kříž a horní část mramorového těla byly dříve součástí pomníků na místním hřbitově (dnes již odloženy jako nepotřebné). Jednotlivé části opravoval, sestavil a opatřil nápisem ivančický kameník Luboš Juránek.